

مطالعه خصوصیات فیزیکوشیمیائی، مورفولوژیکی و کانی‌شناسی برخی از خاکهای جلگه‌های مرتفع استان فارس محمد رحیم اوجی و مجید باقرنژاد^۱

تأثیر آب و هوا، در تشکیل و تکامل خاک از دیرباز شناخته شده. آب و هوا به طور مستقیم و غیرمستقیم در تشکیل خاک تأثیر دارد و عوامل خاکساز دیگر مانند موجودات زنده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین فیزیوگرافی‌های متفاوت باعث تشکیل خاکهای متفاوت می‌شوند. به طوری که خاکهای بدون تکامل را در شیبهای زیاد و در فیزیوگرافی‌هایی مانند رسوبات بادبزی شکل و خاکهای با تکامل زیاد را در شیبهای کم و زمینهای مسطح می‌توان یافت.

جلگه‌های مرتفع یکی از واحدهای فیزیوگرافی قدیمی در هر منطقه می‌باشند. این نوع فیزیوگرافی معمولاً دارای شیب کم است و از ثبات زیادی برخوردار می‌باشد. بنابراین با انتخاب این واحد فیزیوگرافی در هر دشت می‌توان اثر آب و هوا را در تشکیل و تکامل خاک بهتر مورد مطالعه قرار داد. به طور کلی در این تحقیق دو هدف در نظر گرفته شده است:

۱) مطالعه اثر آب و هوا بر تشکیل و تکامل خاک در جلگه‌های مرتفع

۲) بررسی خصوصیات فیزیکوشیمیائی، مورفولوژیکی و کانی‌شناسی خاکهای مناطق مورد

مطالعه.

لذا به منظور تحقق یافتن اهداف ذکر شده ۱۰ جلگه مرتفع در برخی از نقاط استان فارس و بعضی نقاط مرزی استان انتخاب شدند. در مناطق مورد مطالعه، سه رژیم رطوبتی (زریک، اریدیک، پوستیک) و سه رژیم حرارتی (مزیک، ترمیک و هایپرترمیک) وجود داشت. پس از مطالعه صحرایی خاکهای مناطق مورد نظر، خصوصیات مورفولوژیکی این خاکها در کارت تشریح خاک یادداشت گردید و سپس در هر نیمرخ از هر افق نمونه‌هایی جهت مراحل تجزیه شیمیائی خاکها به آزمایشگاه انتقال داده شد. بررسی خصوصیات مورفولوژیکی و فیزیکوشیمیائی این خاکها نشان داد که بین بارندگی و تشکیل و تکامل خاک رابطه مسقیمی وجود دارد و با افزایش میزان بارندگی افق‌های شناسائی بهتر تشکیل می‌شوند. در صورتی که هر چقدر منطقه از لحاظ رطوبتی خشک‌تر باشد خصوصیات خاکها به مواد مادری آنها بیشتر شباهت دارد. بررسی نتایج همچنین نشان داد که وجود شرایط خوب زهکشی در جلگه‌های مرتفع در سرعت هوادهی و تشکیل خاک بسیار مؤثر است و باعث شستشوی بهتر نمکها و کربناتها می‌شود.

^۱ دانشجوی سابق کارشناسی ارشد و استادیار بخش خاکشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز.

مطالعات کانی‌شناسی نشان داد که کانی ایلیت بیشترین مقدار را در نمونه‌های مورد مطالعه دارد و مقدار کلریت نیز در اکثر نمونه‌ها نسبتاً زیاد است. با توجه به نوع سازندهای موجود و نوع مواد مادری آنها و آب و هوای مناطق مورد مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که مهمترین مکانیسم تشکیل کانی‌های رسی در خاکهای مناطق خشک به ارث رسیدن آنها از مواد مادری و در مناطق نیمه خشک به ارث رسیدن از مواد مادری و تبدیل کانیهای اولیه به کانیهای ثانویه می‌باشد. و شرایط تشکیل مجدد کانیهای رسی معمولاً در جلگه‌های مرتفع موجود نیست.